

Till

Malmö stad
Kulturförvaltningen
registrera.kf.kansli@malmo.se

Från

Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares
Samarbetsnämnd (KLYS)
Alströmergatan 12, 112 47 Stockholm

Stockholm 15 februari 2024

KLYS remissyttrande beträffande förslaget till Kulturstrategiskt program för Malmö stad 2024-2030 (ärendenr: KN-2023-2049)

KLYS har tagit del av remissversionen av Malmö stads kulturstrategiska program för perioden 2024–2030. Vi vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter.

Om KLYS

KLYS – *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd* – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bild- och formkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet. KLYS arbete bedrivs numera både på nationell, regional och kommunal nivå, varför vi uppskattar att få möjlighet att påverka kulturens och kulturpolitikens inriktning även på lokal nivå.

En av KLYS viktigaste frågor är att *principen om armlängds avstånd* används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar av offentligt finansierad konst och kultur inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper. Principen är viktig också på kommunal nivå. KLYS bevakar också bl a regionernas och kommunernas främjande av konstnärlig kvalitet och mångfald inom kulturen, samt balansen mellan kultur-, närings- och aspektpolitik av olika slag.

KLYS vill påminna Malmö stad om att det i den konstnärspolitiska utredning¹ som presenterades våren 2018 konstateras att ”förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras” – något som fortfarande år 2024 är aktuellt att beakta, inte minst mot bakgrund av pandemin, dess följdverkningar och den ekonomiska kris som nu pågår. Vi vill i

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

sammanhanget också hänvisa till KLYS yttrande² över den sk återstartsutredningen³, samt till KLYS valprogram⁴, där KLYS anger sina prioriteringar för ett starkt kulturliv efter pandemin. Dessa dokument har bäring även på den kommunala och lokala nivån.

Övergripande synpunkter

KLYS välkomnar Malmö stads kulturstrategiska program för 2024-2030. Vi ser positivt på hur staden formulerar sin inställning till det kulturella ekosystemet; att detta utvecklas genom de samspel och samarbeten som finns mellan professionella kulturskapare ("offentligfinansierade, kommersiella och ideella kulturskapare"), kulturverksamheter och institutioner.

Det finns en strategisk tydlighet i programmet. Visserligen är det en kortfattad skrift, men det påtalas att staden avser att koppla den till årliga handlingsplaner. Vi finner att programmets vägledande principer är formulerade utifrån en generellt god medvetenhet om kulturskaparnas villkor och viktiga del i en stads/kommuns kulturliv; att en rad konstnärspolitiska perspektiv finns med; att yttrandefrihet och konstnärlig frihet påtalas tydligt och att staden betonar vikten av att utveckla en kulturell infrastruktur som inbegriper goda förutsättningar för kulturskaparna i Malmö. Dock ser vi gärna att programmet framöver kompletteras med en särskild konstnärspolitisk handlingsplan (likt Region Skånes), där det presenteras mer specifika strategiska mål för att i praktiken inom olika konstområden främja de professionella kulturskaparnas villkor i Malmö långsiktigt och hållbart.

Programmets målgrupp

Vi ställer oss något frågande inför vilken målgrupp för programmet som pekas ut, och i vilken ton och med vilket språk som programmet bitvis är skrivet med tanke på vilka läsare som avses. På sidan 3 står det:

"Det kulturstrategiska programmet är till för hela Malmö stad, både nämnder och bolag, i det gemensamma arbetet för att utveckla stadens konst och kultur."

Kärnan i kulturlivet utgörs till stor del av kulturskaparna, vilka skapar den konst och kultur som åsyftas i citatet ovan. Därför vill KLYS understryka vikten av att kulturskaparna nämns på sidan 3, och att det framgår ifall programmet även är till för dem.

Begrepp och definitioner

Begreppet kulturskapare

KLYS förespråkar generellt sett att regioner och kommuner i sina kulturplaner och kulturstrategiska program har en konsekvent användning av begreppet **professionell** (eller **yrkesverksam**) **kulturskapare** för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer.

KLYS noterar att Malmö stad i sitt program använder begreppet *professionella kulturskapare* korrekt och bra.

² <https://klys.se/wp-content/uploads/2022/02/KLYS-yttrande-over-Aterstartsutredningen-SOU-2021-77.pdf>

³ Från kris till kraft; SOU 2021:77

⁴ https://klys.se/wp-content/uploads/2022/02/2202_KLYS_Valprogram2022_A4_final-2.pdf

Begreppet konstnär

KLYS förespråkar, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnärer*. Malmö stad använder i sitt program konstnärsbegreppet helt korrekt i dess breda betydelse.

Kulturell mångfald

KLYS saknar i Malmö stads kulturstrategiska program några skrivningar som handlar om att övergripande främja arbetet för att stärka *kulturell mångfald*, dvs. en bredd av konst- och kulturuttryck gällande stadens kulturlivs utbud, distribution och produktionsmöjligheter för konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden. Kopplat till detta bör det hänvisas till om stadens kulturstrategiska arbete relaterar till *Unescos mångfaldskonvention*⁵ från 2005.

Kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och yttrandefrihet

KLYS saknar i programmet det inom kulturförvaltning ofta använda begreppet *kulturens egenvärde*. I stället talas det här om "kulturens självständighet", vilket vi inte motsätter oss i sig, men där vi kan läsa in en annan innebörd än i "kulturens egenvärde". Förslagsvis kunde Malmö stad använda båda orden och som en av sina vägledande principer tala om "kulturens egenvärde och självständighet", om staden i sak avser att betona egenvärdet vill säga.

KLYS välkomnar att Malmö stad tydligt lyfter fram *yttrandefrihet* och fastslår att man utgår från tre vägledande principer som utgår bl a från att konsten och kulturen "är fri och obunden", och att staden "med en armlängds avstånd" ska verka för goda förutsättningar för professionella kulturskapare (sid 5).

Själva begreppet *konstnärlig kvalitet* saknas i sig i detta kulturstrategiska program, men det hävdas att Malmö är "en stad med ett starkt och kvalitativt konst- och kulturliv". Någonstans i programmet tycker vi att det borde kunna kompletteras med skrivningar om hur staden arbetar för främjande av konstnärlig kvalitet.

KLYS vill understryka vikten av att staden i sitt kulturutvecklingsarbete är konsekvent i att upprätthålla *kvalitet* inom *alla* olika konstområden. Självfallet är det inte en kommuns uppgift att själv definiera och specifikt beskriva vad konstnärlig kvalitet är, utan något som inom ramen för *armlängds avståndsprincipen* referensgrupper och externa sakkunniga ska hjälpa till att orientera kring, bl a när det gäller kulturstödsbeslut.

Kommentar om begreppet ekosystem

Rubriken på sidan 5 är "Principer för ett fungerande ekosystem". Kanske blir ordet i sig i en sådan rubrik semantiskt märkligt att använda i kontexten. Tydligare och rakt på sak kunde vara att tala om Malmö *kulturliv*, dvs. att ändra rubriken till "Principer för ett fungerande kulturliv". Visst är det vedertaget i kultursektorn att tala om "kulturens ekosystem". Men för en bättre tydlighet i detta program vore förslagsvis "kulturens samspel" bättre att använda i vissa skrivningar.

⁵ <http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Unescos-konvention-om-skydd-f%C3%B6r-och-fr%C3%A4mjande-av-m%C3%A5ngfalden-av-kulturyttringar.pdf>

Professionella kulturskapares villkor

Det tre principerna för Malmö stads kulturstrategiska program är välformulerade och påtalar kulturens och konstens samt kulturskaparnas viktiga roll i samhället. KLYS skulle dock gärna se att staden vässar några skrivningar om kulturskapares villkor. I den första principen (sid 5) står det:

”Malmö stad verka för goda förutsättningar för professionella kulturskapare att utveckla sina skapande förmågor med yttrandefrihet och demokrati som grund.”

Detta är bra skrivet, men ”goda förutsättningar” är för allmänt hållet och bör preciseras. Det centrala är att se till att villkoren för kulturskapare faktiskt är goda i praktiken. Staden bör föreskriva att man strävar mot goda och hållbara villkor för stadens kulturskapare, och ska ta fram riktlinjer och gemensamma arbetsätt för skäliga ersättningar till professionella kulturskapare oavsett konstform, enligt nationella rekommendationer och tariffer på arbetsmarknaden vid engagemang i av kulturnämnden beslutade verksamheter.

KLYS föreslår därför att kulturprogrammets principer kopplas till ett strategiskt mål om att arbeta för goda villkor och skäliga ersättningar för kulturskapare. Kopplat till detta bör det också nämnas något om kulturskapares arbetsmiljö – se vårt avsnitt nedan.

Malmö stads strategiska kulturutvecklingsarbete bör inkludera konkreta riktlinjer för stöd och arvodering enligt vad som sägs i bl a följande avtal och rekommendationer:

- KLYS uppdaterade minimirekommendationer för avtal och arvoden inom olika konstområden (trädde i kraft den 1 januari 2024)
- Avtalet för medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet)
- Tariffer för arvodering enligt Riksavtalet; Svensk Scenkonst, Musikerförbundet och SYMF

Kulturskapares upphovsrättsliga ersättningar

KLYS anser att det såväl i regionala som kommunala kulturplaner och -program bör anges att upphovsrätten ska respekteras och att den är en viktig förutsättning för konstnärlig och kulturell utveckling. Detta saknas i Malmö stads program.

Upphovsrättsliga ersättningar ska vara skäliga och måste finnas med i beräkningen vid uppdrag till kulturskapare och konstnärer och vid användning av deras verk och prestationer. Vid anslagsgivning till konst och kultur, t ex vid digitalisering och digitalt tillgängliggörande av konst och kultur (bl a kopplat till AI-tjänster), måste det alltid tas höjd för kostnader för upphovsrättsliga ersättningar till olika upphovsrättsinnehavare, däribland upphovspersoner och utövande konstnärer.

Programmets kommande handlingsplan bör innehålla skrivningar om hur strategier ser ut för att värna upphovsrätten vid sidan om andra insatser för att långsiktigt stärka villkoren för professionella kulturskapare verksamma i Malmö. Det är viktigt med en plan för hur staden avser att arbeta för att värna upphovsrätten för kulturskapare, inom ramen för programmets vägledande principer, utvecklingsområden och mål.

Eventuella i sak relevanta kommunala satsningar på digitaliseringens möjligheter bör även inkludera spridning av kunskap om upphovsrätten och om och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Malmö stad bör därför stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar – i synnerhet gällande teknikutvecklingen inom AI

kopplat till AI-genererade konstnärliga tjänster på nätet. En sådan kompetensutveckling kan med fördel samordnas regionalt i Skåne eller mellan Malmö och dess grannkommuner. KLYS och de nationella kulturskaparorganisationerna kan bistå vid en sådan utbildning.

Kulturskapers arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitade eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat.

Komplettera gärna kulturprogrammet med skrivningar som lyfter kulturskapers arbetsmiljö; både den fysiska miljön och problem med hot och hat mot kulturskapare. Hur arbetar staden för en god arbetsmiljö även för enskilda professionella kulturskapare som anlitas på institutionerna?

Just kopplat till skrivningarna som nämner yttrandefrihet och konstnärlig frihet kunde staden påtala problematiken med ett ökat hot och hat mot yrkesverksamma kulturskapare i Sverige, och om det finns konkreta förslag på långsiktiga åtgärder från stadens sida för att stävja detta.

Synpunkter gällande fotografer/visuella kreatörer

Som en av KLYS medlemsorganisationer vill Svenska Fotografers Förbund (SFF) uppmärksamma Malmö stad på bredden inom vilken fotografer och andra visuella kreatörer verkar – konstnärligt, redaktionellt, kommersiellt, mot offentliga och privata uppdragsgivare, inom stillbild och rörlig bild, med produktion av böcker, och så vidare.

Fotografer och visuella kreatörer av olika slag är grupper av kulturskapare som tyvärr ofta lätt faller mellan olika ansvar och insatser, även inom kulturella och kreativa branscher. Men i takt med gig-ekonomins utveckling växer en arbetsmarknad med sämre villkor fram. Digitaliseringen skapar en mängd nya möjligheter inom kulturlivet men har inte i någon större utsträckning främjat fotografers/visuella kreatörers (eller andra kulturskapers/ upphovspersoners) möjligheter att få skäligt betalt, snarare tvärt om, bland annat finns det stora risker om inte AI-sektorn hanteras varsamt när det gäller att värna om att innehållsskapare ska ha betalt för att träna upp den konstnärliga AI-tekniken. Förutsättningarna måste bli bättre för kulturskapare att leva och verka utifrån sitt kreativa yrke även i en högst AI-influerad framtid.

Avtal och upphovsrätt gällande bild- och formkonstnärer, fotografer, visuella kreatörer etc.

I Malmö stads program lyfts kulturens roll i byggandet av staden med sex områden (sid 7). Vi välkomnar att staden här visar på en generellt god medvetenhet om kulturskaparnas delaktighet. På ett övergripande plan vill vi understryka bild- och formkonstområdets unika förutsättningar, möjligheter och behov. Den 1 januari 2024 trädde ett nytt MU-avtal i kraft. Vi förutsätter att Malmö stad följer avtalet inom stadens verksamhet. Vi vill uppmärksamma att MU-avtalet är tecknat mellan Kulturrådet och Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund.

Offentliga aktörer är också stora bildköpare och får inte falla när det kommer till att betala för sitt nyttjande av fotografiska bilder och illustrationer, vilket vi tyvärr allt för ofta blir varse om sker vid beställningar och upphandlingar av fotografiska tjänster.

De yrkesverksamma kulturskaparna måste ges bättre arbetsvillkor och uppdragsgivare respektera upphovsrätten, samt ge rimlig och proportionerlig ekonomisk ersättning för deras arbete i enlighet med

de nya reglerna i upphovsrättslagstiftningen gällande den digitala marknaden som implementerades 1 januari 2023. SFF har rekommendationer kring arvorden och prissättning att tillgå för Malmö stad vid beställning och inköp av fotografi.

Vad gäller det specifika området ”att verka för god tillgång till ateljéer, produktionslokaler, scener och spelplatser” (sid 7) vill SFF påminna om behovet av utställningsplatser för fotografi, samt kring fotografi, liksom mörkrum på KKV-verkstäder och studios att hyra för rimlig kostnad. Detta ser vi skulle bidra till bättre förutsättningar för fotografer och andra visuella kreatörer i Malmö.

Svar på Malmö stads remissfrågor

1 Finns det några områden i programmet där er nämnd/bolag ser sig särskilt bidra idag och/eller kan förstärka sitt bidrag framåt?

Som det framgår av vårt remissyttrande är KLYS fokusområde professionella kulturskapares villkor. Vi kan bistå Malmö stad med kompetens i sakfrågor som gäller konstnärspolitiska perspektiv i kulturpolitiken inom samtliga konstområden, t ex när det gäller upphovsrätt och arvodering av kulturskapare. Exempel på en rad andra viktiga sakfrågor framgår till stor del i detta yttrande.

2 På vilket sätt önskar er nämnd/bolag samverka med kulturnämnden för att säkerställa ömsesidigt genomförande av det kulturstrategiska programmet?

KLYS önskar få insyn i hur Malmö stads årliga handlingsplaner hanterar insatser som gäller främjande av kulturskapares villkor. Kan dessa planer eventuellt skickas ut på remiss till bl a KLYS? Vi hoppas också att staden inser vikten av att skapa specifikt konstnärspolitiska handlingsplaner.

Avslutningsvis

KLYS vill slutligen tacka Malmö stads kulturförvaltning för att vi gavs tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av stadens kulturstrategiska program 2024-2030. Vi tar gärna emot eventuella framtida remisser av de årliga handlingsplaner som ska kopplas till detta program, eller medverkar i dialogsamtal kring dessa, och ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och stadens politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk strateg